

CHET TIL O'QITISH METODIKASIDA ZAMONAVIY METODLAR

Hazratqulova Farangis

Sharof Rashidov tumani 1-son Politeknikumi ingliz tili o'qituvchisi

ANNOTATSIYA

Ushbu maqolada chet til o'qitish metodikasi haqida, uning fan sifatida rivojlanish tarixi, chet til o'qitish metodikasida qo'llanilayotgan zamonaviy metod turlari va ulardan foydalanish xususida so'z boradi.

Kalit so'zlar: metodika, innovatsiya, chet tili, kommunikatsiya, ko'nikma, malaka, didaktika, madaniyatlararo muloqot.

MODERN METHODS IN FOREIGN LANGUAGE TEACHING METHODOLOGY

Hazratqulova Farangis

English teacher at Sharof Rashidov District Polytechnic No. 1

ABSTRACT

This article discusses the methodology of foreign language teaching, the history of its development as a science, the types of modern methods used in foreign language teaching methods and their use.

Keywords: methodology, innovation, foreign language, communication, skills, competencies, didactics, intercultural communication.

KIRISH

Hozirgi davr ta'lim taraqqiyoti yangi yo'nalish innovatsion pedagogikani keltirib chiqardi. Innovatsion – inglizcha “yangilikni kiritish (tarqatish)” ma'nolarini anglatadi. Yangilik kiritishning ijtimoiy-psixologik aspekti Amerika tadqiqotchisi

E.Rodgers tomonidan ishlab chiqilgan. U yangilik kiritish jarayoni qatnashchilarining tasnifi, ularning yangilikka bo'lgan munosabati va boshqalarni o'rgangan. Ilmiy yo'nalishlarda yangilik va innovatsiya tushunchalari o'zaro farqalanadi. “Yangilik”- bu vosita, yangi metod, metodika, texnologiya ma'nosini anglatadi. “Innovatsiya”- bu ta'lim, ma'lum bosqichlari bo'yicha rivojlanadigan jarayon hisoblanadi. Jahon ilm-fan taraqqiyoti kundan kunga gurkirab, rivojlanib bormoqda. Aynan bu ijobiy rivojlanish bizning diyorimizga ham o'z ta'sirini o'tkazdi. Ilm dunyomizga ilg'or innovatsion texnologiyalar tatbiq etilmoqda. Buning ijrosi sifatida, Yurtboshimiz tomonidan joriy yilni “Yoshlarni qo'llab-quvvatlash va aholi salomatligi yili” deb nomlashi ham mamlakatimiz yoshlarining ma'suliyatini yanada oshirdi.

Taʼlim sohalariga ilgʻor, zamonaviy innovatsion texnologiyalarning keng tatbiq etilishi ham chet til oʻrganayotgan yoshlar uchun keng imkoniyatlar, marralar eshigini ochdi, desak xato boʻlmaydi.

ADABIYOTLAR TAHLILI VA METODOLOGIYA

Til oʻrganish kishilik jamiyatida bagʻoyat muhim sohalaridan biri hisoblanadi. Muloqot vositasi boʻlmish tilni tabiiy muhitda yaʼni oilada, jamoatchilik orasida yoki uyushgan holda amaliy egallash mumkin. Til hodisalariga oid bilimlar esa nazariy jihatdan oʻrgatiladi. Xalqaro munosabatlar avj olgan zamonamizda tillarni bilish, ayniqsa koʻp tillilik ulkan ahamiyat kasb etadi. Mamlakatimizda tahsil oladigan oʻquvchi va talabalar odatda uch tilni oʻrganadilar. Ushbu tillar maxsus nomlar bilan yuritiladi. Bular quyidagilar: ona tili, ikkinchi til, va chet til. Ona tili tafakkur shakllanishida alohida xizmat oʻtaydigan birinchi til hisoblanadi. Ikkinchi til haqida soʻz yuritilganda, unga boshqa millat vakillaridan iborat qardoshlar, qoʻshnilar tili sifatida qaraladi.

Chet til – bu xorijiy mamlakat tilidir. Respublikamizda Gʻarbiy Yevropa (ingliz, ispan, nemis, faransuz) tillari va Sharq (arab, turk, fors, xitoy, hind) tillari oʻqitilib kelinmoqda. Bu tillar taʼlim muassalarining oʻquv rejalaridan oʻrin olgan. Uchala tilni oʻqitish jarayoni turlicha kechadi. Ona tili va ikkinchi til tabiiy vaziyatda, chet til esa sunʼiy muhitda oʻrganiladi. Chet tildagi muloqot, asosan, darsda muallim rahbarligida kechadi. Uchala til orasida chet tilni oʻrganish va oʻrgatish muayyan jihatlari bilan keskin farq qiladi. Bu esa, oʻz navbatida, tegishli chet til oʻqitish texnologiyasini qoʻllashni taqozo etadi. Chet til muallimi metodika fani yutuqlarini puxta oʻzlashtirish orqali oʻquvchi-talabaning toʻplagan til tajribasi meʼyorini aniq bilishga va uni yanada takomillashtirishga erishadi. Chet tillarni samarali oʻrgatish uning metodikasini bilishni taqozo etadi. Chet tillarni oʻrganish va oʻrgatish koʻp jihatdan chet til oʻqitish metodikasi masalalarini nazariy tomondan ishlab chiqilishiga va nazariyaning amalda ijodiy qoʻllanilishiga bogʻliqdir.

Metodikaning predmeti – chet til predmeti orqali taʼlim-tarbiya berish jarayoni va usullari, chet til oʻrgatish ilmi, muallim va oʻquvchi faoliyatini oʻrganish metodikaning predmeti sanaladi.

Metodikaning asosiy tushunchalari – metod, usul, prinsip. Didaktika- nimani oʻrgatamiz? oʻqitish mazmuni hisoblanadi. Metodika – qanday oʻrgatamiz? taʼlim usullari va metodlari demakdir. Metod – metodika tushunchasi grek-lotinchada “metodos- “metodus” soʻzidan olingan boʻlib, maʼlum maqsadga eltuvchi yoʻllar, usul maʼnosini anglatadi. Turli adabiyotlarda atamaning tor va keng maʼnosini uchratish mumkin. “Metodika” atamasi tor maʼnoda taʼlimning konkret dars jarayoni bilan bogʻliq tushunchani anglatadi. Mashgʻulotlarni rejalashtirish va oʻquv materiallarini tayyorlash bilan bogʻliq boʻlgan koʻrsatmalarni qamrab oluvchi boshqariladigan dars jarayoni sifatida talqin etiladi. “Metod” atamasi keng maʼnoda oʻquv materialini tanlash, tabaqalash va taqsimlanishni nazarda tutadi. Germaniya Federativ Respublikasida 60-

yillardan boshlab “didaktika” va “metodika” tor maʼnoda qoʻllanilib kelinmoqda. Shunga koʻra didaktika taʼlim mazmuni nima oʻrgatiladi? Metodika esa taʼlim usullari qanday oʻrgatiladi? Masalalari bilan shugʻullanadi. Chet tillarini oʻrganish faqat aqliy tarbiya vositasi emas, balki oʻzga madaniyat taʼlimiy boyliklari va qadriyatlari bilan tanishish va ularni oʻz madaniy hayotiga tadbiq qilish orqali kishi shaxsining shakllanish jarayoni hisoblanadi. Yevropada chet tillarni oʻrganish uzoq vaqt yuqori darajadagi taʼlim olishda imtiyoz sanaladi va jamoat maktablarida imtiyozga ega boʻlgan kishilarni tarbiyalash deb qaraladi.

Chet til oʻqitish metodikasi fan sifatida 200 yildan ortiq tarixga ega. Bu davr ichida chet til oʻqitish metodikasiga turlicha munosabatlar bildirilganini kuzatish mumkin. Bunday qarashlardan biri akademik L.V.Shcherbaga mansub hisoblanadi.

Uning fikricha, har qanday fanni oʻqitish metodikasi fan boʻlishiga qaramasdan, nazariy fan hisoblanmaydi. U amaliy masalalarni hal qiladi. Jumladan, chet til oʻqitish metodikasi ham faqat psixologiya dalillariga tayanmaydi, balki umumiy va xususiy tilshunoslik tadqiqotlariga asoslanadi. Agar tilshunoslik til hodisalarining kelib chiqishi va harakatlanish qonuniyatlari bilan shugʻullansa, metodika bu qonuniyatlarga asoslanib zarur til hodisasidan amalda foydalanish uchun nima qilish kerak degan savolga javob beradi. Metodikaga oid kitoblarning eng qimmatlilari ham tilshunoslar tomonidan yozilgan. Bular jumladan XIX asr fonetistlaridan biri va buyuk ingliz tilshunosi G.Suit, XIX asr oxiri va XX asr boshida Angliyada eng original fonetist va nazariyotchi tilshunos hisoblangan O.Yespersion, XIX asrning oxiri va XX asr boshlarida eng koʻzga koʻringan fransuz lingvistlaridan F.Bryuns va Brealya, koʻzga koʻringan anglist va taniqli fonetist V.Fiyotor va boshqalar kiradi.

MUHOKAMA VA NATIJALAR

Tabiat va jamiyat hodisalari oʻzaro bogʻlangan va uzluksiz aloqada rivojlanadi. Fanlar obyektiv voqelikning inikosi ekanligi uchun ularning hech biri boshqalaridan ajralgan holda mavjud emas. Hodisa va predmet ayni zamonda bir talay fanlarning tadqiqot manbai boʻla oladi, misol uchun, “til” ijtimoiy hodisasini oʻz nuqtai nazaridan tilshunoslik (lingvistika), ruxshunoslik (psixologiya), taʼlimshunoslik (didaktika) oʻrganadi. “Chet til metodikasi” atamasi kishi ongida quyidagicha yaʼni *assotsatsiya* “bogʻlanish” uygʻotadi: avvalambor, tilni oʻrgatishga qaratilgan metod va metodik usullar yigʻindisi tushuniladi yoki oʻqitish metodlari haqidagi ilmiy bilimlar va nihoyat, mustaqil pedagogik fan koʻz oldimizga keladi.

Pedagogik muloqot madaniyati uchun zarur boʻlgan qator shaxsiy sifatlar-haqqoniylik, ochiqlik, oʻz-oʻzini boshqara olish, talabchanlik, samimiylik, sabr-toqatlilik, chidamlilik, taktika kabilarni oʻz ichiga oladi. Oʻqituvchi faqat oʻz kommunikativ mahoratini emas, balki oʻquvchilarning ham madaniyatlararo muloqotini shakllantirishi lozim. Oʻqituvchi oʻquvchi-yoshlar psixologiyasini yaxshi bilishi, ularning

ijtimoiy qarashlarini, ijtimoiylashuv jarayonlarini puxta bilishi talab etiladi. Shuni alohida ta'kidlash lozimki, pedagogik, madaniyatlararo muloqot yakuniy natijaga ko'ra muaffaqiyatga erishishi yoki muaffaqiyatsizlikka uchrashi bu pedagog-muallimning qanday muomala metodini tanlashi va uni qanday amalda qo'llay olishiga bog'liqdir. Pedagog dars mobaynida nafaqat o'zi ishlashi balki o'quvchilarni ham dars jarayoniga qiziqitira olishi, o'z fikrini erkin bayon etishga o'rgatishi lozim. Albatta, bu natijaga faqatgina, darsni tog'ri tashkil etish, ilg'or, zamonaviy innovatsion texnologiyalardan keng amalda foydalanish orqaligina erishish mumkin. Pedagogning innovatsion faoliyati o'z ichiga yangilikni tahlil qilish va unga baho berish, kelgusidagi harakatlarning maqsadi va konsepsiyasini shakllantirish, amalga oshirish va tahlil qilish, samaradorlikka baho berishni ham qamrab oladi. Yuqoridagi barcha fikr va mulohazalardan ko'rinib turibdiki, bunday ijobiy natijalarga erishish uchun pedagog chet til o'qitishda keyingi qadam, ya'ni "mashq texnologiyasi"ga murojat etishi lozim va uni amalda qo'llash bilim olishdagi ko'nikma va malaka sari yetaklaydi.

XULOSA

Chet til o'rganish ko'p qirrali ta'limot bo'lib, bu jarayonda inson murakkab psixologik o'zgarishlarni boshdan kechiradi. Jumladan ona tili bilan chet tilini taqqoslash jarayoni yuzaga keladi. Bu jarayonda o'rgatishning turli metod va texnologiyalaridan foydalaniladi. Zamonaviy pedagogik texnologiyalar yordamida chet til bilan ona tilini taqqoslab o'rgatish samarali natija beradi. Chet til o'rgatish uning metodikasiga oid bilimlarga ega bo'lishni taqozo etadi. Metodika va texnologiyalar chet til o'rganish jarayonida muhim ahamiyat kasb etadi. Darsni tashkil qilishda metodika fanining turli usullari mavjud. Chet til o'qitish metodikasida keng qo'llaniladigan metodlar: kommunikativ didaktika metodi, madaniyatlararo muloqotni tashkil qilish metodi va mashqni tashkil qilish metodi hisoblanadi.

REFERENCES

1. Maxmudov, Q. S. O. G. L., Shayxislamov, N. Z. O. G. L., & Jo, B. B. O. G. L. (2020). O 'zbek va xorijiy tillarda antonimlar tavsifi, o 'rni va ularning turli jihatdan tasniflanishi. *Science and Education*, 1(Special Issue 3).
2. Juraboyev, B. B. (2020). Nemis tilini o'qitishda kommunikativ yondashuv. *Science and Education*, 7(7), 215-220.
3. Juraboyev, B. B. O. (2021). Using authentic materials on english lessons. *Academic research in educational sciences*, 2(2).
4. Juraboyev, B. (2020). Nemis tilida juft otlar va ularning o 'zbek tilida ifodalanishi. *Science and Education*, 1(Special Issue 4).
5. Журабоев, Б. (2020). Мотивированные люди для удовлетворения своих собственных потребностей. *Academic research in educational sciences*, (3).